

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.

Legální a nelegální války v dnešním světě

Po roce 1990 proběhlo ve světě 120 válek. Největší pozornost přitom upoutaly ty války, které zahájily USA a na kterých se podílely další členské státy NATO. Často se diskutovalo také o tom, zda tyto války byly či nebyly legální. Tento článek si klade za cíl přispět k ujasnění otázky, podle jakých kritérií se vždy legálnost války posuzuje. Autor formou stručných studií uvádí mj. dva rozdílné přístupy vůči expanzivní politice Saddáma Husajna: válku v r. 1991, která dostala název operace Pouštní bouře, a válku po teroristických úderech z 11. září 2001, jež byla pojmenována Irácká svoboda (2003). Zmiňuje rovněž války na území bývalé Jugoslávie.

Kritéria pro posuzování legálnosti války se odvíjejí od rozhodování o použití síly v zájmu mezinárodního míru a bezpečnosti. To probíhá na půdě Rady bezpečnosti, jež je formálně jedním z orgánů celé OSN, ale ve skutečnosti je orgánem nejdůležitějším, a také nejvýznamnějším (Malone, David: Security Council. In Weiss-Daws, 2007, s. 117-133).

Její význam a úloha jsou dány tím, že se zabývá otázkami mezinárodního míru a bezpečnosti v celosvětovém měřítku. V případě jakékoli mezinárodní krize či napětí má právo přijímat dvě opatření zásadní důležitosti. Především může přijmout rezoluci, ve které označí danou zemi, organizaci nebo událost za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. A v návaznosti na to může schválit rozhodnutí (rezoluci), jež dává zmocnění užít všech nezbytných prostředků, tedy včetně použití síly proti organizaci či státu, jež byly označeny za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Smyslem těchto opatření je naplnit čl. č. 42 kapitoly VI Charty OSN, kterým je obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti v oblasti.

Pokud rezoluci dávající zmocnění užít všech nezbytných prostředků schválí všichni stálí členové RB OSN a žádný z nich ji nevetuje, pak se to považuje za mandát RB OSN k použití síly. Výslovně to znamená, že všechna následující opatření vojenského charakteru, při nichž mohou být nasazeny pozemní, vzdušné nebo námořní síly členských států OSN, jsou považována za legální. Jsou plně v souladu s mezinárodním právem.

Tab. 1: Základní náležitosti mandátu RB OSN

Mandát Rady bezpečnosti a jeho dvě rezoluce	
1. rezoluce	Daná země, organizace nebo událost je označena za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost (threat for international peace and security).
2. rezoluce	RB bezpečnost dává zmocnění užít všech nezbytných prostředků (authorisation to use all necessary means).

Výše uvedené skutečnosti, tedy první a druhá rezoluce při tvorbě mandátu Rady bezpečnosti, mají zobecňující a teoretický charakter. Jsou jakousi normativní abstrakcí toho, jak by se OSN mohla nebo měla chovat, jak by mohla nebo měla postupovat za situací,

kdy dojde k tak vážnému ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, že bude nutné přijmout závažná rozhodnutí a podle nich také jednat.

Na vymezení všeobecného rámce tvorby mandátu RB OSN navazuje několik důležitých článků Charty OSN, které upřesňují, jak by se mělo konkrétně postupovat. Jsou zakotveny celkem ve třech kapitolách. Je to především kapitola V, která vymezuje pravomoci a postupy Rady bezpečnosti, dále pak kapitola VI, jež pojednává o mírovém urovnávání sporů, a v neposlední řadě kapitola VII, jež vymezuje, jak mají probíhat akce a opatření proti hrozbám pro mezinárodní mír a bezpečnost.

Tab. 2: Nejdůležitější kapitoly Charty OSN a jejich klíčová vymezení

	Klíčová vymezení
kapitola V	Pravomoci RB OSN a její postup tváří v tvář HMMB
kapitola VI	Mírové urovnávání sporů a jeho zásady
kapitola VII	Rámec akcí a opatření proti HMMB

V kapitole V je nejdůležitější článek č. 24, který stanovuje, aby byla zajištěna rychlá a účinná akce Organizace spojených národů, „svěřují její členové Radě bezpečnosti základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a jsou zajedno v tom, že Rada bezpečnosti, vykonávajíc své úkoly, jež vyplývají z této odpovědnosti, jedná jejich jménem“.

V rámci kapitoly VII, která je věnována akcím při ohrožení míru, porušení míru, a při činech útočných se může aktivovat hned několik klíčových článků. Je to především článek 42, který zdůrazňuje, že má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41 nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů.

Aby přispěli k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti na její výzvu a podle zvláštní dohody nebo dohod dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, čítajíc v to právo průchodu. Dále článek stanovuje, že taková dohoda nebo dohody určí počty a druhy sil, stupeň jejich pohotovosti a všeobecné rozmístění i ráz služeb a pomoci, jež mají být poskytnuty. A závěrečný odstavec tohoto článku výslovně uvádí, že o této dohodě nebo dohodách bude jednáno co nejdříve na podnět Rady bezpečnosti. Tyto dohody sjedná a uzavře Rada bezpečnosti se členy nebo skupinami členů Organizace a budou podléhat ratifikaci signatárních států podle jejich ústavních předpisů.

Tab. 3: Akce podle čl. 42 Charty OSN

Možné formy akcí	Letecké, námořní nebo pozemní akce k udržení nebo obnovení mezinárodního míru
Povinnosti členských států	Dát k dispozici své ozbrojené síly, pomoc a nezbytné služby, včetně práva průchodu
Jednací fórum	RB OSN

Dále jsou z hlediska použití síly velmi důležité dva články, a to článek č. 44 a č. 45. První z nich stanovuje, že pokud Rada bezpečnosti rozhodne použít sílu, pak dříve než vyzve člena v Radě nezastoupeného, aby poskytl ozbrojené jednotky k splnění závazků převzatých podle článku 43, pozve ho, jestliže si to člen přeje, aby se účastnil rozhodování Rady bezpečnosti o použití kontingentů ozbrojených sil tohoto člena.

Navazující článek č. 45 se vyjadřuje k úkolům členských států pro případ použití síly na ochranu mezinárodního míru a bezpečnosti. Stanovuje, aby Organizace spojených národů mohla provádět naléhavá vojenská opatření, budou členové udržovat okamžitě použitelné národní letecké kontingenty pro sdruženou mezinárodní akci donucovacího charakteru. Sílu těchto národních leteckých kontingentů, stupeň jejich pohotovosti a plány pro jejich sdruženou akci určí Rada bezpečnosti s pomocí výboru vojenských představitelů OSN (Military Staff Committee) v mezích stanovených zvláštní dohodou nebo dohodami zmíněnými v článku č. 43 Charty OSN.

■ Vyhýbavé jednání

Za dobu existence OSN se na poli mezinárodních bezpečnostních vztahů odehrála řada významných nebo i velice vyhraněných událostí. Ty můžeme rozdělit na několik typů. První z nich tvoří již na začátku této kapitoly vzpomínané tzv. vyhýbavé jednání, kdy některý stát použil sílu, aniž by se vůbec „obtěžoval“ předložením celé záležitosti k projednání v rámci Rady bezpečnosti. Stalo se to mnohokrát, přičemž takovýmto způsobem bylo zahájeno dokonce několik válek s delším trváním, a také celá řada vojenských operací, které znamenaly zásadní změnu režimu.

Za všechny akce typu tzv. vyhýbavého jednání můžeme vzpomenout zahájení dvou válek ve Vietnamu (Francie a potom USA), násilnou a zvenčí vnucenou změnu režimů v Maďarsku 1956, Československu 1968 a v Afghánistánu 1979. V posledně zmiňovaném případě je pozoruhodné to, že SSSR použil stejné oficiální zdůvodnění jako USA v případě Vietnamu, tedy vstřícná odpověď na pozvání legitimní vlády (Thakur, Rames: Humanitarian Intervention. In Weiss-Daws, 2007, s. 393). Nakolik hlavním námětem této kapitoly je činnost OSN, nebudou takovéto případy dál rozebírány, jelikož byly záležitostmi konkrétních států, nebyly záležitostmi OSN, a proto o ní ani o její bezpečnostní kultuře vůbec nic nevypovídají.

■ Použití síly po schválení obou rezolucí

Druhým typem byly takové akce, kdy byly schváleny obě rezoluce, takže následující použití síly mělo jasný a nezpochybnitelný mandát Rady bezpečnosti OSN a bylo zcela legální. Takový typ můžeme pracovně nazvat jako čistý a nenapadnutelný typ použití síly proti hrozbě pro mezinárodní mír a bezpečnost.

Na následujících stránkách si formou velmi stručných případových studií připomeneme dva rozdílné přístupy vůči stejné hrozbě. Jednalo o hrozbu zosobňovanou expanzivní a nekooperativní politikou iráckého diktátora Saddáma Husajna. Ta se během pouhých 12 let stala velkou výzvou pro dva americké prezidenty, přičemž oba byli z republikánské strany, navíc to byli otec a syn. George Bush starší zahájil v roce 1991 válku, která dostala název operace *Pouštní bouře* (ODS 1991 – Operation Desert Storm). A necelé dva roky po teroristických úderech z 11. září 2001 jeho syn začal válku, která dostala název *Irácká svoboda* (Iraqi Freedom 2003).

■ Použití síly po schválení pouze jedné rezoluce

Třetí významnou událostí bylo použití síly poté, co RB OSN schválila pouze první rezoluci, tedy rezoluci, že daná země nebo událost představuje hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost, ale již neschválila zmocnění užít všech nezbytných prostředků. Ale i napříč této skutečnosti se pak v několika případech stalo, že síla byla použita. Takový typ použití síly je vždy více či méně kontroverzní. Míra kontroverzности se odvíjí od toho, jak použití síly skončí, jaké bude jeho vyústění. Pokud se potvrdí, že událost, kvůli které k použití síly došlo, skutečně byla vážnou hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost, pak mohou výhrady kvůli nelegálnosti použití síly výrazně zeslábnout. Naproti tomu v opačném případě výhrady ještě více zesílí.

První irácká válka jako příklad zcela legální války

Jako konkrétní příklad čistého postupu, kterému předcházelo schválení obou rezolucí RB OSN, si můžeme připomenout 41. prezidenta USA, George Bushe staršího. Ten v létě roku 1990 řešil otázku, jak reagovat na Saddámovu vojenskou agresi proti Kuvajtu a na jeho následnou vojenskou okupaci a anexi. V dané situaci, jako čerstvý vítěz studené války, mohl podlehnout triumfalismu a rozpoutat rychlou válku bez ohledu na OSN a na názory jiných států světa. Ale prezident nic takového neučinil, naopak, plně a doslova příkladně ctil zásady mezinárodního práva.

Nejprve se obrátil na RB OSN, poté na své spojence, a na konec i na další partnery, včetně tehdejšího sovětského prezidenta Gorbačova, čínské předáky, šéfy afrických, asijských i latinskoamerických států. V reakci na Bushův postup se postupně všichni shodli na základních rysech společného přístupu k hrozbě symbolizované iráckým vpádem do Kuvajtu a jeho následující anexí. Díky tomu tehdejší prezident USA získal jejich souhlas s tím, že po irácké invazi a následující vojenské okupaci již nebylo možné kooperativní řešení a že jedinou možností byla vojenská konfrontace, jejíž cílem bylo vyhnání iráckých vojsk a obnovení suverenity Kuvajtu.

Po několikaměsíční diplomatické iniciativě a vhodně voleným argumentům dosáhla tehdejší administrativa USA toho, že RB OSN schválila několik rezolucí zásadní důležitosti. Nejprve to byla rezoluce č. 660/1990, která irácký vpád do Kuvajtu označila za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Pak následovala rezoluce č. 665/1990, která dala zmocnění použít sílu a celý postup tímto směrem završila rezoluce č. 687/1990, jež dala „zmocnění použít všech dostupných prostředků“.

Během první poloviny roku 1991 vznikla ojediněle příznivá mezinárodní situace k tomu, aby se uplatnilo hned několik klíčových článků Charty OSN. Konkrétně to znamenalo, že mohl být aktivován především článek č. 24 kapitoly V věnované postavení RB OSN a jejím pravomocím. V zájmu zajištění rychlé a účinné akce Organizace spojených národů tvář v tvář postupu iráckého diktátora mohly členské státy OSN svěřit Radě bezpečnosti základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a mohly být zajedno v tom, že Rada bezpečnosti, vykonávajíc své úkoly, jež vyplývají z této odpovědnosti, bude jednat jejich jménem. V dané době se na základních rysech přístupu k irácké agresi do Kuvajtu a k jeho následné anexi shodly všechny stálé členské státy RB OSN a spolu s nimi i všechny nestálé členské státy RB OSN.

Dále se vytvořila příznivá situace i pro uplatnění článků č. 42 a č. 43 Charty OSN, kapitoly VII, které vymezují přístup k hrozbám pro mezinárodní mír a bezpečnost.

Zasahující vojska měla v létě 1991 jasný a naprosto nezpochybnitelný mandát RB OSN. Navíc zasahovala přesně podle článku č. 43, tedy jako vojska „členských států OSN“, která poskytla své ozbrojené síly, případně své další možnosti (facilities) pro přípravu zásahu proti irácké okupaci Kuvajtu. Hlavní část vojenských sil dodaly USA, které také připravily celý strategický záměr celé vojenské operace, jejímž cílem bylo vyhnat okupační vojska z Kuvajtu, a která dostala název *Pouštní bouře* (Desert Storm) 1991.

Ale po boku amerických vojáků se na této rozsáhlé bojové operaci podíleli vojáci ze všech civilizačních okruhů – včetně vojsk Sovětského svazu –, ale také tři arabských států (Saúdská Arábie, Egypt a Sýrie). Dále se do této války zapojili i vojáci z mnoha zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky, a v neposlední řadě i vojáci tehdejšího Československa. Pro všechny to byla účast na naprosto legální operaci, jejímž smyslem bylo obnovit suverenitu jednoho členského státu OSN a dát na vědomí, že mezinárodní společenství nepřipustí vojenskou agresi a následnou anexi žádného členského státu OSN.

Letecká válka proti Jugoslávii a legálnost použití síly ve vnitrostátních konfliktech

Další významnou hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost se stala občanská válka, během níž se násilnou cestou rozpadala někdejší Jugoslávie. [1] Tento proces začal vojenským konfliktem mezi Srbskem a Slovinskem, který ale trval pouze týden a nepřinesl žádné závažné škody. Mnohem horší to bylo v dalších válkách, jimiž byla válka mezi Srbskem a Chorvatskem (1991-1995), občanská válka v Bosně a Hercegovině (1992-1995) a nakonec i válka mezi Srby a Albánci na území Kosova.

■ Humanitární krize v Kosovu v letech 1998-1999

Intenzita konfliktů a počet jejich obětí začaly narůstat v únoru 1998. Ve vyhraněných střetech proti sobě stály na jedné straně Kosovská osvobozená armáda (UCK) a na druhé straně srbské ozbrojené síly sestávající z několika uskupení. Byly to zejména jednotky Jugoslávské armády (VJ – Vojska Jugoslavie), dále jednotky ministerstva vnitra (MUP), speciální policejní jednotky (JPNP) zvané rudé barety, protiteroristické jednotky (SAJ) a speciální policejní síly (PJM). Na straně srbských jednotek byla na počátku konfliktu kvantitativní i kvalitativní převaha, v jejich výzbroji byly vedle osobních zbraní také tanky, obrněná vozidla (obojí po 150 kusech), a také dělostřelecká výzbroj (SIPRI 1999).

Rada bezpečnosti OSN dne 23. 9. 1998 ostře odsoudila násilí, kterého se dopouštěly obě strany, a vyjádřila hluboké znepokojení nad prudkým zhoršením humanitární situace v Kosovu. Zvláště příkře odsoudila vyhnání více než čtvrt milionů kosovských Albánců z jejich domovů. Na základě alarmujících poznatků schválila rezoluci č. 1199, která doslova uvedla, že „zhoršení situace v Kosovu představuje hrozbu pro mír a bezpečnost v tamní oblasti“. V minulosti takováto formulace vždy znamenala poslední vážné varování RB OSN, po kterém už mohlo následovat schválení formulace vyjadřující souhlas s použitím „všech dostupných prostředků a opatření.“ Ale v případě Kosova se tak posléze nestalo, protože to odmítly Rusko a ČLR.

K zásadním změnám začalo docházet v červenci 1998. Výrazně se zvýšily početní stavy UCK a změnila se i její taktika. Jednotky UCK přešly k typickým gerilovým

bleskovým přepadovým akcím, po kterých následovalo rychlé stažení do bezpečí. Právě po těchto akcích začaly jugoslávské síly zaznamenávat první vážné ztráty. Jejich odpovědí byly další údery nejen proti UCK, ale také proti bezbrannému civilnímu obyvatelstvu. Tento nepřiměřený a zcela nepřijatelný postup vyvolal příkré odsouzení ze strany významných mezinárodních organizací. Přesto však již nedošlo ke schválení další rezoluce, která by dala zmocnění použít všech nezbytných prostředků, a tak nebyly vytvořeny podmínky k tomu, aby použití síly bylo legální.

Letecká válka proti tehdejší srbsko-černohorské Jugoslávii (ve skutečnosti ale proti Srbsku) se stala celosvětově významná především z toho důvodu, že otevřela otázku, jak se má postupovat v případě nemezinárodních válek (non-international wars), ve kterých se státní či nestátní vojenské či polovojenské síly dopouštějí násilí na civilním obyvatelstvu, a přitom jakýkoliv zásah mezinárodního společenství odmítají s odůvodněním, že by znamenal porušení jejich suverenity (Weiss-Sam, 2007, s. 5-6).

■ Hlavní rysy OAF 1999

Na základě výše uváděných důvodů NATO dne 24. března zahájila vzdušné údery proti Srbsku, které dostaly název operace *Spojenecká síla 1999* (OAF 1999 – Operation Allied Force 1999), která trvala až do 10. června 1999 a byla velkou manifestací vojenských schopností NATO, zejména Spojených států. Nebyla naplánována jako přímé střetnutí s protivníkem tam, kde byly nejsilnější prvky jeho sestavy. Nebyla vedena jako pozemní souboj se srbskými silami tam, kde by se mohly soustřeďovat k manévrum a kde mohly využívat větší znalosti prostředí, ale byla vedena jako výlučně letecká válka. Zapojilo se do ní celkem 912 letounů, v jejichž prospěch manévrovalo 35 plavidel NATO. Vzdušné síly NATO uskutečnily celkem 37 465 letů, z toho 14 006 útočných letů. Společaly přitom, podobně jako v roce 1991, zejména na letouny B-52, F-117 a B-2.

V porovnání s operací *Pouštní bouře* v roce 1991 měla operace *Spojenecká síla* jeden nový prvek, a to využívání UCK jako nástrahy pro srbské pozemní síly na území Kosova. Jakmile se tyto síly soustředily k úderu, byly ze vzduchu bombardovány (Isnard, 1999). V důsledku toho se pak musely ve dne skrývat a útočit mohly jenom v noci. Namísto ve větších uskupeních byly donuceny manévrovat odděleně, čímž se zvýšila jejich zranitelnost ze strany UCK. Narůstala rezignace a dezerce. Z dobře vycvičených a vyzbrojených, účinných jednotek staly izolovanými a neustále oslabovanými silami (Clarke, 1999).

Celá válka skončila nesporným vojenským úspěchem NATO. Jeho vojska zasadila velmi těžké údery nejenom srbské armádě, ale i celé srbské společnosti. Bylo zabito nejméně 500 srbských vojáků, sestřeleno šest bojových letounů a zabito okolo tří tisíc civilistů. Vzdušné údery NATO rozbily několik továren a rafinérií, několik dálnic, silnic, železnic, vodovodů, plynovodů, elektrických vedení, ale také škol, nemocnic a dalších zařízení. Vojska NATO neztratila ani jednoho vojáka, ztratila pouze jedno vojenské letadlo, přičemž dva vojáci zahynuli nikoli v přímém boji, ale při dopravní nehodě vrtulníku. Za vojenský úspěch NATO se počítá i ta skutečnost, že z území Kosova byly vytlačeny všechny srbské jednotky, ať už se jednalo o jednotky, vojenské, policejní nebo i polovojenské. NATO dosáhlo nesporného vojenského vítězství, ale i po tomto vítězství byly spory na téma oprávněnosti použití síly v případě vnitrostátních ozbrojených konfliktů.

■ Vyhrocené debaty o použití síly v případě vnitrostátních konfliktů

Po skončení operace *AF 1999* se rozhořely rozsáhlé debaty na téma, jak postupovat proti hrozbám, které nemají podobu klasických mezistátních válek, ale které se odehrávají jako války vedené uvnitř suverénních států. Jak má k takovým válkám přistupovat OSN a jak v nich může uplatňovat svoji základní úlohu, kterou je zajišťování mezinárodního míru a bezpečnosti? Jádrem celého sporu se stala otázka, jak postupovat v případě, že z jakýchkoliv důvodů chybí druhá rezoluce RB OSN.

Názory na výše zmíněnou otázku se rozdělily do dvou základních skupin. Na jedné straně se vyprofilovali radikálové, kteří tvrdili, že Charta OSN, zvláště do té doby uplatňovaná praxe již přestaly vyhovovat, a proto je potřeba zásadní změna přístupu. Na druhé straně se ocitli umírnění, kteří zastávali názor, že jak Charta OSN jako taková, tak i dosavadní praxe i nadále vyhovují a neznamenají žádnou závažnou překážku, ani v případě případného vstupu OSN do ozbrojených konfliktů odehrávajících se uvnitř států.

■ Výhrady radikálů

Hlavním mluvčím radikálů se již v polovině roku 1999 stal přední americký teoretik Michael J. Glennon (Glennon, 2003). Ten nejprve uznal, že Charta OSN a celá zavedená praxe dávají možnost k použití síly v případě konfliktů a válek mezinárodního rozměru, zejména v případě agrese jednoho států proti druhému. Zdůraznil přitom, že inspirací pro sepisování Charty OSN byla německá invaze do Polska v roce 1939, která spustila druhou světovou válku. Ale tento argument byl sám o sobě vědomě zavádějící: připomínal událost, která se stala ještě před založením OSN, aby navodil dojem, že od samého počátku šlo o něco překonaného. Ale na konci roku 1999 se nabízel zcela jiný příklad, který ani zdaleka nebyl tak starý jako přepadení Polska v roce 1939 – byla jím irácká invaze do Kuvajtu v roce 1990. Ta totiž ukázala, že když stálí členové mají zájem, aby Rada bezpečnosti dobře fungovala, tak se tak skutečně může stát.

A v návaznosti na připomínku polské tragédie z roku 1939 přišel Glennon s dalším argumentem zaměřeným na zpochybnění Charty OSN a praxe jejího naplňování. Připomněl, že po roce 1990 se většina krvavých konfliktů odehrává nikoli na mezistátní úrovni, ale uvnitř států, a to zejména uvnitř diktátorských či autokratických států. Vládcové takovýchto států pak i v případě, že je schválena první rezoluce RB OSN, nadále zdůrazňují svoji politickou suverenitu, a tím chtějí znemožnit, aby se vůbec jednalo o druhé rezoluci. Touto cestou pak mohou odrážet všechny snahy o jakékoliv zasahování zvenčí.

Přesně tak totiž probíhalo při projednávání situace na území bývalé SFRJ. Byla sice schválena rezoluce č. 1199, která situaci označila za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost v tamní oblasti, ale v důsledku veta ze strany Ruské federace a ČLR již nebyla schválena další rezoluce, která by dala zmocnění užít všech nezbytných prostředků. Glennon z těchto skutečností vyvodil kritický závěr, že takovýto stav věci vlastně nahrává diktátorům a zločincům typu Slobodana Miloševiće, protože jim umožňuje tvrdit, že vyřešení vnitrostátních problémů, v daném případě etnické násilí v Kosovu, je plně v jejich kompetenci, že není nutné, aby se jím zabývala OSN a aby je řešilo mezinárodní společenství.

Glennonovo velice kritické uvažování vyústilo ve stejně nesmlouvavý závěr, že Charta OSN a veškerá praxe jejího rozhodování a jednání jsou relevantní pouze

v případech násilí páchaného takřkajíc přes hranice států, ale staly se nedostačujícími a zcela překonanými pro případ zásahů proti vědomým podněcovatelům a pachatelům vnitrostátního násilí. Podle Glennona se jak Charta OSN, tak i celá dosavadní praxe postupu RB OSN staly v případě vnitrostátních ozbrojených konfliktů nedostačujícími pro potřeby světa po skončení studené války.

Na kritickou část Glennonova přístupu k úloze OSN po skončení studené války navázala i jasně formulovaná část koncepční: v případech vyhoceného vnitrostátního násilí není nutné čekat na druhou rezoluci RB OSN, která by válku legalizovala tím, že by dala zmocnění užít všech nezbytných prostředků. Naopak, je možné, ne-li dokonce nezbytné, aby se zasáhlo i bez druhé rezoluce RB OSN.

V takovém případě je podle Glennona nutné, aby nápravu věcí do svých rukou vzaly nejsilnější státy, jmenovitě USA, které v dramatických situacích budou moci rozhodovat podstatně rychleji a jednat mnohem účinněji, než by to dokázala názorově nejednotná OSN.

M. Glennon dal svým představám i konkrétní podobu: mělo by jít o *cílené bombardování*, při kterém by se shazovala přesně naváděná munice. Takový postup Glennon označil pojmem „rychlá, krátká a úspěšná metoda, jak potrestat ty, kteří se proviní proti zavedeným mezinárodním zvykům a obyčejům“. Navíc zdůraznil, že by se jednalo o ideální případ propojení mezi spravedlností a nezbytnou silou. Celé svoje pojednání uzavřel tvrzením, že pokud bude ke zjednání nápravy použita síla, právo ji nakonec bude zcela určitě následovat.

Na Glennonův přístup po více jak deseti letech navázali další američtí autoři, kteří zásah NATO v roce 1999 zdůvodnili tím, že jeho záměr byl spravedlivý, čímž podle nich byla naplněna zásada *ius ad bellum*. [2] Dále uvádějí, že vzdušné údery byly vedeny takovým způsobem, aby napáchal co nejmenší škody, a tak podle nich byla naplněna zásada *ius in bello*. [3] A na závěr dodali, že po bombardovací kampani následovalo dlouhodobé úsilí Západu o nastolení trvalého míru, a tím podle nich byla naplněna zásada *ius post bellum*. [4] Jejich článek připomněl, že zejména v USA je trvale vlivný proud těch autorů, kteří jsou přesvědčeni, že v případech vnitrostátního násilí není nutné trvat na to, aby se beze zbytku naplnila úloha OSN, a aby se vždy trvalo schválení tzv. druhé rezoluce. Navíc se Glennonův přístup stal inspirací i pro zdůvodňování tzv. druhé irácké války v roce 2003, kdy tehdejší americká administrativa intervenovala i přesto, že RB OSN neschválila druhou rezoluci a že se proti jejímu textu ohradily dokonce tři stálé členské státy RB OSN.

■ Obhajoba ze strany umírněných

Naproti tomu Glennonovi oponenti z řad umírněných (Franck, Luck, 1999) namítali, že i v případě vnitrostátního násilí v takovém rozsahu, jež by představovalo hrozbu pro mezinárodní a bezpečnost v té které oblasti, jsou jak Charta OSN, tak i zavedená praxe zcela dostačující. Oprávněně zdůrazňovali, že nikde v sedmé ani v jiných kapitolách Charty OSN se nepíše o tom, že druhá rezoluce by se měla schvalovat pouze v případě agrese jednoho státu proti druhému, tedy pouze mezistátního, či přeshraničního násilí (cross-border violence).

Základním Glennonovým problémem je to, že na podporu svých závažných závěrů uvedl pouze jeden konkrétní příklad, kdy RB OSN v době po roce nenašla shodu na druhé rezoluci v případě násilí páchaného uvnitř státu – etnické násilí v Kosovu a tento případ pak zgeneralizoval.

V odpovědi na tento postup se vyprofilovala stanoviska stoupenců umírněného přístupu. Ti v polemice s Glennem namítali, že i v případě násilí páchaného uvnitř států je možné jednat o druhé rezoluci a hledat pádné důvody pro její schválení. A z toho pak dovozovali, že stávající mechanismy OSN vůbec nejsou překonané. Zdůrazňovali, že i přes všechny změny v mezinárodním uspořádání stále vyhovují požadavkům doby a že i nadále bude záležet především na ochotě a politické vůli stálých členských států RB OSN, aby i v přístupu k rozsáhlému násilí uvnitř států hledaly společná hodnocení hrozeb, a také společné způsoby, jak jim čelit.

V případě letecké války NATO proti Srbsku se tedy vše znovu točilo okolo základní otázky: Je příčinou těch kterých problémů na poli mezinárodní bezpečnosti Rada bezpečnosti a její systém rozhodování a jednání, nebo za ně může spíše postup jejích nejsilnějších stálých členských států? Opět se ukázalo, že první názor zastávají kritikové OSN a stoupenci rychlejšího přímočařejšího jednání. Naproti tomu druhý názor znovu zastávali ti, podle nichž je OSN, a zejména pak její Rada bezpečnosti vždy taková, jakou chtějí mít ti nejsilnější stálí členové. Pokud budou chtít, aby byla funkční a uznávaná, pak takovou skutečně bude. Pokud si to přát nebudou, pak bude nefunkční a rozhádaná.

Sřet mezi kritiky a umírněnými se tedy týká základní otázky, jak postupovat v případě vnitrostátních konfliktů, kdy z nejrůznějších důvodů chybí druhá rezoluce. Je to spor, který se neomezuje na jednu jedinou konkrétní válku, ale který se může pravidelně vracet a ve kterém proti sobě budou stát dva zcela protichůdné přístupy. Rozhodování se bude vždy pohybovat mezi dvěma krajními polohami, které velice výstižně vysvětlil K. Annan již v roce 1999 (Annan, 1999). Bude záležet na tom, zda mezinárodní společenství upřednostní suverenitu vlád, nebo v případě prokázaného lidského utrpení (human suffering) dá přednost suverenitě obyvatel.

Při takto vyhraněných rozhodováních bude vždy záležet na tom, na kterou se přikloní politikové, kteří budou rozhodovat, zda válku zahájit, či s ní naopak posečkat. Tím pádem se také bude rozhodovat o tom, zda daná válka bude či nebude legální. A to bude velmi důležité pro každý stát, který se na takové válce či operaci bude podílet.

Druhá irácká válka jako výrazný příklad nelegální války

Velmi výrazným přístupem k úloze OSN a zvláště její Rady bezpečnosti se do nejnovějších dějin zapsal 43. prezident USA, George Bush mladší. Ten v reakci na teroristické útoky z 11. 9. 2001 zahájil dvě války, v obou případech se spokojil pouze s první rezolucí, tedy s tím, že Talibán v roce 2001 a Saddámův režim v roce 2003 byly označeny za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Ale ani v jednom z těchto dvou případů neměl G. W. Bush trpělivost, aby si počkal na onu druhou větu, kterou by mu RB OSN dala „zmocnění použít všech dostupných prostředků“. Zvláště velká škoda to byla v prvním případě, kdy USA za sebou měly sympatie a podporu téměř celého světa. Ale touha po rychlé a demonstrativní pomstě byla u tehdejšího prezidenta a jeho nejbližších spolupracovníků silnější, a tak byla zahájena operace *Trvalá svoboda 2001*, která v podstatě pokračuje až dodnes.

Ještě pozoruhodnější byl přístup 43. prezidenta USA k Iráku na přelomu let 2002–2003. Tehdy již byla schválena rezoluce 1441/2002, která chování tehdejšího Iráku označila za „hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost“. Bush byl spolu se svými nejbližšími spolupracovníky odhodlán uskutečnit vojenskou invazi do Iráku s cílem

svrhnout Saddáma Husajna a jeho režim nahradit novou vládou. Při zdůvodňování irácké hrozby byly užívány dva základní argumenty: irácký program vývoje jaderných zbraní a propojení mezi Saddámem Husajnem a Usámou bin Ládinem. Na jejich základě pak byla irácká hrozba označena za vážnou a naléhavou (imminent threat) a v důsledku toho G. W. Bush trval na nezbytnosti tzv. *preemptivního úderu*, tedy úderu, jehož smyslem bylo předejít úderu ze strany Iráku.

Argumentace měla jeden základní problém – nebyly předloženy žádné jasné a nezpochybnitelné důkazy o vážnosti a naléhavosti irácké hrozby. Za této situace Bushova administrativa zvolila nátlakový postup, a to prostřednictvím dvou tehdejších velice blízkých spojenců, kterými byli premiéři Velké Británie a Španělska, T. Blair a J. M. Aznar. Na základě jejich iniciativy byl na konci ledna 2003 zveřejněn dokument nazvaný *Dopis osmi*, [5] který především velice důrazně připomínal zodpovědnost OSN za mezinárodní mír a bezpečnost, a to s cílem přimět Radu bezpečnosti OSN k tomu, aby dala zmocnění užít všech nezbytných prostředků. Byl napsán a zveřejněn v době, kdy americká administrativa ještě usilovala o to, aby použití síly proti mohlo být vydáváno za legální.

Dopis osmi, zejména pak jeho závěr, se vyznačoval třemi hlavními rysy: dramatickostí, patetičností a imperativností. Dramatickost se projevila při hodnocení závažnosti hrozby a byla vyjádřena slovy, že není možné dovolit diktátorovi, aby systematicky porušoval rezoluce RB OSN. Patetičnost se odrazila ve varování, že „nečinnost by znamenala obrátit se zády k našim vlastním občanům i k celému světu“. Zároveň s tím *Dopis osmi* důrazně připomenul, že Charta Spojených národů zavazuje Radu bezpečnosti, aby udržovala mír a bezpečnost ve světě“.

A konečně imperativnost byla vyjádřena slovy, že aby mohla Rada bezpečnosti plnit své základní poslání, „musí si zachovat věrohodnost, což znamená, že bude pevně stát za svými rezolucemi. V opačném případě Rada bezpečnosti svou důvěryhodnost ztratí a výsledkem bude oslabení světového míru. Jsme přesvědčeni, že Rada bezpečnosti své odpovědnosti dostojí“.

Svojí dramatickostí, patetičností a imperativností *Dopis osmi* vytvořil výzvu hned z hlediska několika článků Charty OSN. Především se to týkalo již vzpomínaného článku č. 24 kapitoly V věnované postavení RB OSN a jejím pravomocím. Ten stanovuje, aby byla zajištěna rychlá a účinná akce Organizace spojených národů, svěřují její členové Radě bezpečnosti základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a jsou zajedno v tom, že „Rada bezpečnosti, vykonávajíc své úkoly, jež vyplývají z této odpovědnosti, jedná jejím jménem“.

Ale právě pod úhlem článku č. 24 vyvstala na přelomu let 2002 a 2003 kardinální otázka: jménem kterých členských států OSN měla RB OSN jednat? Pokud jde o stále členské státy RB OSN, pouze dva z nich podporovaly vojenskou invazi do Iráku – byly jimi USA a Velká Británie. Naproti tomu dva další, a to Ruská federace a Čína, byly jasně proti. A počínaje polovinou ledna 2003 se k odpůrcům vojenského řešení irácké hrozby připojila i Francie, a to zejména její nejvyšší činitelé: prezident J. Chirac a ministr zahraničí D. de Villepin. Poprvé po skončení studené války se tak stalo, že USA se při prosazování vojenského řešení ocitly v menšině. Za dané situace nemohla RB OSN jednat jménem dvou stálých, a zároveň s tím postupovat proti stanovisku dalších tří stálých členů.

Dále postup administrativy 43. prezidenta USA vytvořil zásadní komplikaci i z hlediska článku č. 42, který uvádí, za jakých okolností je možné použít sílu. Nátlakové

jednání zakotvené jak v jednání Bushovy administrativy, tak i ve výše vzpomínaném *Dopisu osmi* nedokázalo přesvědčit tři stálé členské státy RB OSN, a tak nastala situace, za které by Rada bezpečnosti mohla podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Tyto akce mohly podniknout pouze USA a jejich nejvěrnější spojenci, ale nemohla to být akce OSN.

A v neposlední řadě nebylo možné aktivovat ani článek č. 43, který upřesňuje, jak mohou členské státy OSN přispět k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Jelikož akce, která vešla do dějin pod názvem operace *Irácká svoboda*, neměla zmocnění užít všech nezbytných prostředků a nebyla legální, nastala situace, za které by se všichni členové Organizace spojených národů museli zavázat, že Radě bezpečnosti na její výzvu a podle zvláštní dohody nebo dohod dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Pokud se tak některé státy zavázaly, byl to jejich závazek vůči tehdejší administrativě USA, ale nebyl to závazek vůči OSN, nebyl to závazek vůči mezinárodnímu společenství.

Závěr

Základní příčinou válek jsou neustálé střety zájmů v mezinárodní a stále častěji i ve vnitřní politice států. Tento článek se zabýval oběma typy těchto konfliktů. Pokud jde o vnitrostátní konflikty a války, ty představují velice vážnou a naléhavou výzvu pro mezinárodní společenství, zejména pak pro OSN. Mohou vytvořit situaci, za které je nezbytná humanitární intervence. S tímto pojmem poprvé přišlo francouzské uskupení *Lékaři bez hranic* během konfliktu v Biafře [6] a po skončení studené války se o něm diskutuje ještě častěji.

Nastávají a nadále mohou nastávat situace, za kterých se, jak napsal Kofi Annan, musí volit mezi dvěma suverenitami, suverenitou států a suverenitou národů, které jsou vystaveny represi. I v nejbližší budoucnosti se nadále budou střetávat dva různé přístupy; jeden bude tvrdit, že lze intervenovat i bez druhé rezoluce RB OSN, zatímco druhý bude namítat, že bez ní by se intervenovat nemělo a že je třeba hledat shodu mezi stálými členy RB OSN.

Druhá rezoluce RB OSN bude velkou výzvou i pro klasické mezistátní války. Zkušenost z Afghánistánu a z Iráku ukázala, že ústřední otázkou bude vážnost a naléhavost hrozby, kvůli se zahajují války. Patetické akce typu *Dopisu osmi* z ledna 2003 mohou mít krátkodobý účinek, ale nakonec budou vždy vystaveny zkoušce, ve které se bude ověřovat, do jaké míry odpovídaly klíčovým článkům Charty OSN. Jde zejména o články č. 24 (jménem kterých států se intervenuje), článku č. 42 (posouzení okolností, za nichž je možné použít sílu) a článku č. 43 (jak mohou členské státy OSN přispět k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti).

Legálnost válek není jen námětem pro akademické debaty. Je základní charakteristikou mezinárodního prostředí, ve kterém se pohybuje každý člen mezinárodního společenství, každý členský stát OSN. Ve zlomových okamžicích, jakými byly roky 1999 (přípravy letecké války proti Srbsku) a přelom let 2002/2003 (přípravy útoku na Irák), je legálnost vojenských akcí nejzávažnější a nejnaléhavější výzvou pro každý stát, který by se na nich měl podílet byť jen politickou a diplomatickou podporou. To co lze obhájit v daném okamžiku, nemusí vždy obstát ve zkoušce času s odstupem několika let.

Poznámky k textu:

- [1] **Socialistická federativní republika Jugoslávie** (SFRJ) byl mnohonárodní stát, ležící v západní části Balkánského poloostrova. Vznikla v roce 1943 jako Demokratická federativní Jugoslávie ze zbytků Království Jugoslávie. Od r. 1946 nesla jméno Federativní lidová republika Jugoslávie a r. 1963 Socialistická federativní republika Jugoslávie. Svazová republika Jugoslávie byla federací Černé Hory a Srbska, která vznikla na zbytku území Jugoslávie (SFRJ) 27. dubna 1992 po odtržení Slovinska, Chorvatska, Makedonie a Bosny a Hercegoviny. Jejím hlavní městem byla srbská metropole Bělehrad. Federace byla transformována 4. února 2003 ve volnější soustátí Srbsko a Černá Hora. Toto soustátí poté zaniklo 3. června 2006 rozpadem na dva samostatné státy Srbsko a Černá Hora. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/SFRJ>.
- [2] **Ius ad bellum** [jús] – právo na válku, právo vést válku, tímto výrazem je vyjádřeno právo států vést válku, ať už útočnou nebo obrannou, ius ad bellum předpokládá, že válka se děje výhradně pro spravedlivý cíl, kterým je obnova pořádku mezi národy. Přijetím Briand-Kellogova paktu (1928) a hlavně Charty OSN (1945) toto do té doby uznávané právo v podstatě zaniklo.
- [3] **Ius in bello** [jús] – právo ve válce, pravidla vedení války, normy upravující způsob použití síly v rámci ozbrojeného konfliktu, tzv. mezinárodní humanitární právo (MHP). Motivem existence *ius in bello* je humanitární zájem ochrany obětí ozbrojených konfliktů a tuto ochranu lze reálně poskytnout jedině tehdy, oddělíme-li humanitární pravidla od pravidel řídících zasazení síly. O tom, kdo je agresor, mezi stranami konfliktu shoda zpravidla nepanuje. Dostupné na <http://www.icrc.org/eng/war-and-law/ihl-other-legal-regimes/jus-in-bello-jus-ad-bellum/overview-jus-ad-bellum-jus-in-bello.htm>.
- [4] **Ius post bellum** [jús] – spravedlnost po válce (eliminace nespravedlivých zisků, potrestání útočnicka, náhrada válečným obětím, potrestání válečných zločinů), dostupné na http://en.wikipedia.org/wiki/Jus_post_bellum.
- [5] Takzvaný *Dopis osmi* je text, který vyšel jako otevřený dopis osmi evropských států 30. ledna 2003 ve The Wall Street Journal. Dopis byl reakcí na neochotu Francie a Německa podpořit vojenský zásah proti Iráku a jakousi deklarací podpory části států Evropské unie této vojenské akci. V některých verzích na internetu je ale možné najít mezi signatáři i jméno Mikuláše Dzurindy, takže by se pak jednalo o dopis devíti. Text, který je překladem anglického znění, které můžete najít například na stránkách Wikipedie. Podepsáni jsou: José Maria Aznar (španělský premiér) Tony Blair (britský premiér) Silvio Berlusconi (italský premiér) Leszek Miller (polský premiér) Peter Medgyessy (maďarský premiér) Anders Fogh Rasmussen (dánský premiér) Jose Manuel Durco Barroso (portugalský premiér) Václav Havel (prezident České republiky) Mikuláš Dzurinda (slovenský premiér). Dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Dopis_osmi.
- [6] **Republika Biafra**, krátce existují státní útvar 1967-1970 v jihovýchodní Nigérii, ve kterém zuřila občanská válka velice brutálním způsobem. Počet obětí je odhadován na několik milionů. Velký podíl na tom měl hladomor vyvolaný odříznutím Biafry od zásobování, který byl světově medializován. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Biafra>.

Literatura:

- ANNAN, Kofi. Two Concepts of Sovereignty. *The Economist*, September 1999, no.18, p. 49-50.
- ANNAN, Kofi. *Facing the Humanitarian Challenge: Towards a Culture of Prevention*. New York: United Nations, 1999.
- BARNETT, Michael – FINNEMORE, Martha. *Rules for the World: International Organisations in Global Politics*. New York: Cornell University, 2004.
- CLARKE, W. When Force is Necessary: NATO's Military Response to the Kosovo Crisis. *NATO Review*, 1999, no. 12, s. 17.
- CONTE, Alex. *Security in the 21st Century*. London: Ashgate, 2005.
- COOPER, Ilan – PATTERSON, Eric. UN Authority and the Morality of Force. *Survival*, December, 2011 – January 2012, vol. 53, no. 6.
- DEUDNEY, Daniel – MAULL, Hans. How Britain and France Could Reform the UN Security Council. *Survival*, October-November 2011, vol. 53, no. 5.
- DINI, Lamberto. Taking Responsibility for Balkan security. *NATO Review*, Autumn, 1999, no. 3, p. 4.
- EVANS, Gareth. When is it Right to Fight?. *Survival*, 2004, vol. 46, no. 3.
- FINNEMORE, Martha. *National Interests in International Society*. Ithaca: Cornell University, 1996.
- FRANCK, Thomas, M. – Luck, Edward C. at al. Sidelined in Kosovo?: The United Nations' Demise Has Been Exaggerated; Break It, Don't Fake It. *Foreign Affairs*, July-Aug 1999, vol. 78, no. 4.

- GLENNON, Michael, J. Why the Security Council Failed. *Foreign Affairs*, 2003, vol. 82, no. 3, p. 16-35.
- HENNING, Dietmar. *It Began with a Lie*. German TV report refutes government propaganda in Balkan War, March 1, 2001.
- Isnard, Jacques. L'Assemblée nationale critique la conduite par l'OTAN des opérations au Kosovo. *Le Monde*, 16 décembre 1999.
- KAMP, Karl-Heint. L'OTAN après le Kosovo: ange de paix ou gendarme du monde? *Politique étrangère*, 1999, vol. 64, no. 2, p. 255.
- MacKENZIE, Lewis. *Peacekeeper: The Road to Sarajevo*. Harper Collins, 1994.
- MacKENZIE, Lewis. We bombed the wrong side? *National Post*, 6. 4. 2004. Dostupné na <http://www.globalresearch.ca/articles/MAC404A.html>.
- SOLANA, Javier. NATO's success in Kosovo. *Foreign Affairs*, November-December 1999, vol. 78, no. 6, p. 114-120.
- WEISS, Thomas G.- DAWS, Sam (eds). *The Oxford Handbook on the United Nations*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- SIPRI Yearbook 1999: World Armaments and Disarmament*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 1999, s. 50-51.

Za druhé jsme se shodli na tom, že po ukončení války v Afghánistánu budeme cvičit Afghánské bezpečnostní síly, předáme Afgháncům veškerou moc a budeme budovat takové partnerství, které vydrží i když naše mise v Afghánistánu skončí. Od minulého roku postupně předáváme jednotlivé oblasti afghánským národním bezpečnostním silám, což umožňuje, aby se naši vojáci vraceli domů. Do konce léta by se mělo stáhnout 33 tisíc amerických vojáků.

Zde v Chicagu jsme dosáhli shody o dalším kroku předání moci. Na schůzce stabilizačních sil dnes ráno jsme se dohodli, že příští rok afghánské síly převezmou vedení bojových operací, tj. asi v polovině r. 2013. V tu dobu všude v zemi jednotky ISAF přejdou od plnění bojových úloh k zabezpečovacím. Předání úplného vedení Afgháncům do konce roku 2014 je tím nejzávažnějším úkolem, na kterém jsme se dohodli v Lisabonu, takže Afghánci budou moci převzít plnou odpovědnost za bezpečnost v zemi. To ovšem neznamená, že naše posláni či partnerství s touto důležitou zemí končí. Nevzdáváme se konečného cíle, porážky al-Ká'idy, jen pomáháme Afgháncům, aby se naučili spoléhat se sami na sebe. Odjíždíme z Chicaga s jasným plánem předání moci. Naše koalice se zavázala dovést válku k zodpovědnému konci.

Dohodli jsme se také na tom, jak budou vypadat vztahy s Afghánistánem po r. 2014. NATO bude pokračovat s výcvikem, doporučeními, pomocí a podporou afghánských sil. I když letošní konference není konferencí slibů, je povzbuzující, že se řada zemí zavázala v příštích letech Afghánistánu finančně přispívat. Mezinárodní společenství dnes také vyjádřilo podporu úsilí přinést mír a stabilitu v jižní Asii, včetně afghánských sousedů.

A konečně, NATO se dohodlo prohloubit kooperaci se svými partnery, kteří byl kritičtí k aliančním akcím, jako byly operace v Afghánistánu a Libyi.

Dnešní shromáždění bylo mimořádné, zúčastnilo se ho 28 spojenců spolu s 13 státy z celého světa, Evropy, Středního východu, severní Afriky a Asie. Každá z těchto zemí přispívá NATO jiným způsobem — vojensky, politicky, finančně — všichni chtějí, abychom dohromady udělali víc. Rozsah zemí ukazuje, že NATO se stalo skutečným středem globální bezpečnosti.

Znovu bych chtěl poděkovat zástupcům přítomných zemí. Odjíždíme z Chicaga se silnější aliancí NATO, odhodlanější a lépe připravenou na budoucnost. Každá ze zemí, včetně Spojených států, je proto bezpečnější a dokonce silnější, máme ty nejlepší šance jak budovat bezpečnost, prosperitu a svobodu na celém světě.

**Remarks by the President at NATO Press Conference,
Chicago, Illinois, May 21, 2012 /red.,
<http://www.whitehouse.gov/remarks-by-the-president>**